

DOI: 10.18427/iri-2016-0030

Változásban a nonprofit szervezetek Magyarországon

Bucher Eszter

Pécsi Tudományegyetem BTK Szociológia Tanszék

bucher.eszter@pte.hu

Napjainkban a kommunikáció, a gazdaság, a technika, a technológia fejlődésének köszönhetően egy felgyorsult, globalizálódott világban élünk, ahol az egyén és egyéni érdekek túlzott szerephez jutnak, ezzel szemben egy egészen más értékrendet képviselnek az alulról szerveződő társadalmi képződmények. A magyar civil szektor nélkülözhetetlen szerepet tölt be a társadalmat erősítő szolgáltatások ellátásában, a települési környezet fejlesztésében, az életminőség javításában, az esélyegyenlőség és a szolidaritás terén, a társadalmi kapcsolatok erősítésben. Hangsúlyozni kell a helyi, lokális közösségek jelentőségét, hiszen a civil társadalom „építőkövei”, hozzájárulnak az alapvető értékek átadásához, egy jól működő helyi társadalom létrejöttéhez, a társadalmi, a gazdasági élet formálásához.

Hazánkban a rendszerváltozás óta eltelt lassan három évtized alatt a nonprofit¹ szektor jelentős számbeli gyarapodáson és minőségi fejlődésen ment és megy keresztül. A harmadik szektor sokszínű szervezetei még mindig keresik a helyüket a magyar társadalom gyorsan változó világában, amelyre a gazdasági válság és annak elhúzó hatása, valamint a folyamatos centralizáció a szolgáltatások terén, a sok esetben hiányzó „támogató légkör” hátráltat. A szervezetek megerősödését e mellett a gyorsan változó jogi környezet² is nehezíti, mely sok bizonytalanságot és bizalmatlanságot szül az állami és a civil szektor szereplői között. A publikáció ezt a változó nonprofit szektort mutatja be az elmúlt 25 évre fókuszálva.

A kezdetek

Az országban az 1980-as és 1990-es évek fordulóján végbement politikai, gazdasági és társadalmi átalakulás megnyitotta az utat a civil szféra kibontakozása előtt, a korábbi gátak megszűnésével a fejlődés robbanásszerű volt. Egyre erősebben nyilvánultak meg azok a jelenségek, amelyek közösségi választ adtak a problémákra, szükségletekre. A nonprofit szektor létrejöttének egyik legfontosabb oka, hogy olyan új társadalmi igények jelentek meg, amelyeket sem az állami, sem a piaci szektor nem tudott biztosítani. A korábbi mindenható és gondoskodó állam visszaszorulásával nem csak igény, hanem szükség is volt a társadalom önszerveződéseinek egyre szélesebb tevékenységi kört felölelő feladatvállalására (Kuti, 1991, 1998).

A társadalmi szerveződések számos olyan pozitív tulajdonsággal rendelkeznek (Kovách, 2005), melyek indokoltá teszik szerepüket a társadalmi, a gazdasági szerepvállalás terén:

¹ Nonprofit szervezetek, nonprofit szektor alatt a KSH által használt definíciót értjük. A nonprofit szektor szinonimáiként használjuk a harmadik és a civil szektor szavakat.

² Az közigazgatási és önkormányzati reformok, a 2011-es Civil törvény következtében jelentős kormányzati feladat központosítás következett be.

- ❖ összekötő szerepet töltenek be és információt képesek átadni a lakosság, az állami és a piaci szereplők között;
- ❖ alkalmasak arra, hogy a különböző társadalmi szereplők között társadalmi tőkét és bizalmat erősítsenek;
- ❖ tevékenységük fontos része az állami és piaci szektor kontrollálása, a társadalmi csoportok érdekeinek védelme és képviselése;
- ❖ működésükkel, figyelemfelhívással és nonprofit jellegükkel hozzájárulhatnak a közszolgáltatások minél magasabb színvonalú és szélesebb körben való elterjedéséhez;
- ❖ egyéni esetkezelésüknek köszönhetően elérnek olyan társadalmi csoportokat, amelyeket az állam és a piaci szereplők nem képesek;
- ❖ az alulról szerveződő civilek szerepvállalása révén a fejlesztések közelebb kerülnek az emberekhez, elfogadottá válnak;
- ❖ innovatív és multiplikáló funkcióval bírnak, tevékenységük rugalmas és költségkímélő
- ❖ könnyebben próbálnak ki új módszereket;
- ❖ jelentős szellemi tőkét tudnak mozgósítani, szabad kapacitással bírnak és emellett olyan helyismereti, és kapcsolati tőkével rendelkeznek, melyek pótolhatatlanná teszik őket a helyi ügyek szervezésében, a térségeiket érintő fejlesztésekben, pályázatírásban és kapcsolatépítésben;
- ❖ problémaérzékenység és rendszer-szemléletű gondolkodás jellemzi tevékenységüket és hosszú távú jövőképpel rendelkeznek;
- ❖ a decentralizáció, a nyilvánosság, a részvétel, a partnerség és a szubszidiaritás elvek a civil szervezetek bevonását igénylik a területi, települési problémák megoldásába. Az EU fejlesztésekre szánt támogatásai nem szerezhetők meg a civil szervezetekkel való együttműködés hiányában.

1. táblázat. A nonprofit szervezetek száma Magyarországon 1989 és 2014 között

Év	Alapítvány (db.)	Társas nonprofit szervezet (db.)	Összesen (db.)
1989	400	8 396	8 796
1990	1 865	14 080	15 945
1991	6 182	17 869	24 051
1992	9 703	20 660	30 363
1993	11 884	22 778	34 662
1994	14 216	25 943	40 159
1995	15 650	27 133	42 783
1996	17 109	28 207	45 316
1997	18 603	28 762	47 365
1998	19 225	28 159	47 384
1999	19 754	28 417	48 171
2000	19 700	27 444	47 144
2001	16 515	29 748	46 263
2002	20 295	28 526	48 821
2003	21 216	31 806	53 022
2004	21 817	33 380	55 197
2005	22 255	34 439	56 694
2006	22 464	35 778	58 242
2007	23 732	38 675	62407
2008	24 096	40 829	64925
2009	23 667	42 478	66145
2010	23 456	41 531	64987
2011	23 236	42 325	65561
2012	22 965	42 290	65255
2013	22 500	42 042	64542
2014	21 954	41 940	63894

Forrás: KSH, http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat_eves/i_qpg003.html

A nonprofit szektor a statisztikák tükrében

A magyar harmadik szektor történetének leglátványosabb fejlődését a szervezetszám alakulása esetében mutatta, hiszen fejlődése a rendszerváltás utáni években egész 1997-ig töretlen volt³, amely az alapítványok esetében volt robbanásszerű, a kedvező adózási szabályoknak köszönhetően. Ebben az időszakban a szervezetszám gyarapodást segítette az 1994-ben bevezetett három új szervezeti forma: a közalapítvány, a köztestület és a közhasznú társaság.

1997-et követően stagnálásra, majd azt követően újabb növekedésre váltott. A civil szektor mindig is nagyon érzékenyen reagált a társadalmi, gazdasági környezetre és azok változásaira. 2003-ban megfordult az addig tapasztalható trend a növekedési ráta megint emelkedésnek indult, a gyarapodás évente elérte a három százalékot. 2003 még egy szempontból meghatározó dátum, hiszen ettől kezdve az egyesületek éves növekedési üteme meghaladta az alapítványokét. Az ezredfordulón bekövetkezett számbeli gyarapodás a világgazdasági helyzet javulásának is köszönhető, egy viszonylag nyugodt növekedési időszak indult el, melynek pozitív hatása hazánkban is érezhetővé vált a szervezetek bevételének növekedésében, valamint jelentősen kibővültek a pályázati források az Unióba történő belépésünknek köszönhetően. Egy intenzív fejlődés, egy reményteljes időszak indult el, melyet a 2008-ban bekövetkezett gazdasági világválság és annak hatásai szüntettek meg.

A jelenlegi adatok azt mutatják, hogy a szektor jelentős mértékű számbeli növekedése, a kisebb ingadozásoktól eltekintve lezárult, 65-66 ezres szint körül megállt és lassú fogyásnak indult. A gazdasági válság, a csökkenő bevétel és támogatási hajlandóság, a jogi környezet változása újabb kihívások elé állította a szektort, amelyre érzékenyen reagál.

A szektor időbeni fejlődését makroszinten három fontos mutatóval lehet jellemezni: a szervezetek, a foglalkoztatottak száma és a bevételek reálértéke. A KSH 1993-as felmérései óta ez a három érték 2008-ig folyamatosan nőtt, 2012-ig mérséklődés következett be, majd 2012-től viszont mindhárom jelzőszám lefelé mozdult el, 2013-ban a bevételek reálértéke 3, a munkavállalók száma 11%-al esett vissza. 2014-ben viszont mindhárom mutató esetében jelentős javulás történt. A magyarázat a 2012-2014 között lezajló jelentős váltatásokra, az, hogy a nonprofit vállalkozások⁴ körében szerkezetátalakítás történt. 2013-ban számos egészségügyi intézetet, kórházat állami intézménnyé alakítottak. 2014-ben viszont a kommunális tevékenységet végző nonprofit gazdasági társaságok besorolása a nonprofit szektorba okoz egy kis „felfordulást” a statisztikában. (KSH 2015)

³ A rendszerváltás éveiben bekövetkező jogi változások adták az alapját a szektor fejlődésének: az alapítvány jogintézményének megjelenése, Polgári Törvénykönyv módosítása, egyesülési törvény.

⁴ Nonprofit vállalkozásnak nevezzük a nonprofit gazdasági társaságot, jogelődjének tekinthető a közhasznú társaság, amely a Ptk. módosító 1993. évi XCII. tv. alapján jöttek létre. 2007 július 1-e óta nem lehet létrehozni közhasznú társaságot, a régiek 2009-ig alakulhattak át, vagy szűntek meg jogutód nélkül.

2. táblázat. A nonprofit szervezetek száma és megoszlása jogi formájuk szerint, 2014

Jogi forma	A szervezetek	
	száma	megoszlása %
Alapítvány	20678	32,4
Közalapítvány	1276	2,0
Egyesület	35192	55,1
Köztestület	278	0,4
Munkavállalói érdekképviselő	906	1,4
Szakmai, munkáltatói érdekképviselő	2324	3,6
Nonprofit gazdasági társaság	3160	5,0
Egyesülés	80	0,1
Összesen	63894	100,0

Forrás: KSH, http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat_eves/i_qpg005a.html

A magyar nonprofit szektort a civil jelleg határozza meg, mivel a szektor több mint 4/5-ét a magánszemélyek által létrehozott alapítványok és egyesületek teszik ki. Az alapítványok továbbra is leginkább három területen tevékenykednek: oktatás, szociális ellátás és kultúra. A társas nonprofit szervezetek hagyományosan a szabadidőhöz, sporthoz és kultúrához kötődnek. A szektor tevékenységi szerkezete is jelentős átalakuláson ment keresztül. Míg a 90-es években még a szabadidő, sport és az érdekvédelem terén tevékenykedő szervezetek tették ki a szektor felét, addig az ezredfordulóra megerősödött a kultúra, a gazdaság-, a településfejlesztés. Napjainkban az egészségügy és szociális terület növekszik, reagálva a változó társadalmi igényekre és a közszolgálati ellátó rendszerre. 2014-ben a nonprofit szervezetek 1/3-a alapítványi formában, a fennmaradó 2/3 társas nonprofit szervezetként működött. Az alapítványok tevékenysége az oktatás, szociális ellátás és a kultúrához köthetők, addig a társas nonprofit szervezetek a szabadidő, sport és kultúra területén tevékenykedtek.

3. táblázat. A nonprofit szervezetek megoszlása tevékenység csoport szerint,

Tevékenység csoport	2007	2014
Kultúra	13,3	12,6
Vallás	0,7	0,5
Sport	4,4	6,4
Szabadidő	4,6	4,7
Oktatás	11,7	9,5
Kutatás	3,1	2,7
Egészségügy	7,8	4,5
Szociális ellátás	10,5	8,3
Polgárvédelem, tűzoltás	0,4	0,3
Környezetvédelem	4,2	3,6
Településfejlesztés	9,5	20,5
Gazdaságfejlesztés	13,2	10,9
Jogvédelem	1,0	1,2
Közbiztonság védelme	0,4	0,5
Többcélú adományozás	2,6	4,5
Nemzetközi kapcsolatok	0,9	0,5
Szakmai, gazdasági érdekképviselő	11,2	8,6
Politika	0,5	0,2
Összesen	100,0	100,0

Forrás: Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2007, 2014

Területi, települési sajátosságok

A társadalom életében, a településhálózat minden szintjén kiemelkedő szerepe van a nonprofit szektor szerveződéseinek, számuk, szerepük, tevékenységi területük jól jelzi a helyi társadalom aktivitását, fogékonyságát a lokális problémák megoldására, kezelésére. Működésükkel csökkenthetik az egyes településtípusok közötti társadalmi, gazdasági különbségeket, ellensúlyozzák az ebből adódó hátrányokat (Kákai, 2009). A magyar nonprofit szektor településtípus szerinti sajátosságai - Budapest és vidék, város és község dichotómia - nagyon korán kirajzolódtak, élesen leképezték és ma is jelzik az egyre inkább mélyülő területi, települési különbségeket.

4. táblázat. A nonprofit szervezetek megoszlása településtípus szerint, 2006, 2014

Településtípus	2006	2014
Főváros	23,8	23,5
Megyeszékhely	22,1	20,9
Többi város	28,9	31,0
Község	25,2	24,6
Összesen	100,0	100,0

Forrás: KSH, Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2006-2014

A rendelkezésre álló statisztikai adatok idősorainak vizsgálata bemutatja a szektor területi, települési sajátosságait, illetve egy adott terület gazdasági fejlettsége, potenciálja és a nonprofit szervezetek közötti párhuzamot. A szektorban tapasztalt gyors számbeli gyarapodás, majd a lassú intenzív fejlődés nem egyforma mértékben érzékelhető az ország különböző területi egységeiben, településtípusában.

A szektoron belül a szervezetek több mint felének a tevékenységi köre egy településre, vagy településrészre korlátozódik. A szervezetek legnagyobb hányadának tevékenysége egy településhez, vagy kisebb településrészhez kötődik, de számottevő a regionális és az egy intézményhez, vagy konkrét cél támogatására alakult szervezetek aránya (KSH 2014). A települési hatókörrel bíró szervezetek közel egyharmada a községekhez és ugyanekkorá részük a többi város kategóriához köthető. Térségi, regionális szervezetek már inkább a városokra és a megyeszékhelyekre jellemzőek, az országos és nemzetközi hatókörűek a fővárosban tevékenykednek. A nemzetközi hatókörrel rendelkező szervezetek aránya az országhatárral bíró és nem bíró megyék között nem számottevő, a régiók közül Közép- Magyarország, Közép-Dunántúl és Dél-Alföld emelendő ki.

A szervezetekre jellemző hatókör alapján arra következtethetünk, hogy a szervezeteink helyi, lokális jellegűek, egy-egy településre koncentrálnak, a település határán kívül nincs kiépült kapcsolatrendszerük, a nagyobb területi egységek gazdasági-társadalmi folyamataiban nincs érdekképviselőjük (Pálné Kovács, 1999).

A szervezetek számát és megoszlását településtípusonként vizsgálva, megállapíthatjuk, hogy valamennyi településkategóriában jelentős változás következett be. Rendszerváltás követően a főváros járt élen a szektor szervezeteinek gyarapodása szempontjából, a számuk rohamos léptekben emelkedett. 1993 és 2000 között viszont a városi szervezetek száma kétszeresére, a budapestieké alig másfélszeresére nőtt. A települési megoszlások megváltoztak, az új évezred elejére a nonprofit vidéki városi jellegűvé vált. A helyi szinten történő kutatások is a városi civil szektor megerősödését mutatták. A megyeszékhelyek és a községek esetében arányait tekintve változás nem történt (Bartal, 2005).

A nonprofit szervezetek megszűnési rátája is a kis és középvárosi szervezetek életképességét, erős kötődését mutatják. A KSH statisztikai adatai alapján a megyei és a fővárosi szervezetek számában mutatható ki nagyobb ingadozás, ezek a társadalmi szerveződések érzékenyebben reagálnak a társadalmi - gazdasági változásokra, míg a városok esetében a helyi társadalomban betöltött szerep, a társadalmi beágyazottság megvédi, és életben tartja a nehéz időkben is a közösségi képződményeket (Bartal, 2005).

A társadalmi szerveződések településtípus szerinti eloszlása közel egyenletes, a különbségek csak a szervezeti formák tekintetében mutathatók ki. Budapesten az átlagosnál magasabb az adománygyűjtő alapítványok aránya, amely források közelségével magyarázható, de kiugróan magas a nonprofit intézmények és az egyesületek száma. A közalapítványok gyakori előfordulása a községekben figyelhető meg, ennek célja a deficitese önkormányzatok forrásainak bővítése. Az egyesületek megoszlása képezi le leginkább a népesség településszerinti arányait. A nonprofit vállalkozások elsősorban a megyeszékhelyekre és a fővárosra jellemzők (KSH, 2009:30).

A különböző szervezeti formák területi aspektusai is megváltoztak a rendszerváltás óta. Az alapítványokra minden régióban a „relatív diffúzió” jellemző. A 1990-es évek elején a fővárosban és a Dél-Dunántúlon jött létre a legtöbb szervezet, addig napjainkra Budapest után Észak-Magyarország, Észak-Alföld és Dél-Alföld következik. A Dunántúlon a településformák közötti eloszlás közel egyenletes volt, addig az Alföldön inkább a megyeszékhelyek és a városok lakossága hozott létre alapítványokat, a falvakra ez nem jellemző. A közalapítványok a Dunántúlra jellemzőek, leginkább az aprófalvas térségekre. Az egyesületek regionális megoszlása nagyobb eltéréseket mutat, mint az alapítványé. A Dunántúlon található az összes egyesület egyharmada, addig az Észak-Magyarországi régióban csupán egytizede. 2009-ben a nonprofit szervezetek egyharmada a Közép-Magyarországi régióban működött, de kiemelkedő adatokkal bír a három dunántúli régió is, melyek együtt tesznek ki annyi szervezetet, mint a Központi régió egymaga. A két alföldi régióban összpontosul a szervezetek egyötöde, Észak-Magyarországon a 12%-a (KSH, 2009).

5. táblázat. Nonprofit szervezetek sűrűségi mutatói megyék és régiók szerint, 1993, 1999, 2009, 2012

Főváros, megye, régió	1993	1999	2009	2012
	Ezer lakosra jutó szervezetek száma, db.	Ezer lakosra jutó szervezetek száma, db.	Ezer lakosra jutó szervezetek száma, db.	Ezer lakosra jutó szervezetek száma, db.
Budapest	4,9	7,1	9,4	7,6
Pest	2,3	3,4	5,6	5,1
Közép- Magyarország	3,6	5,8	7,8	6,6
Fejér	2,6	3,3	5,3	4,7
Komárom- Esztergom	3,3	4,4	5,0	4,5
Veszprém	4,0	5,9	7,9	7,2
Közép- Dunántúl	3,3	4,5	6,1	5,5
Győr-Moson- Sopron	3,4	4,1	5,9	5,4
Vas	3,4	5,1	6,8	6,3
Zala	4,0	5,3	7,1	6,7
Nyugat- Dunántúl	3,6	5,1	6,5	6,0
Baranya	3,7	4,7	7,0	6,3
Somogy	4,7	6,0	7,5	6,5
Tolna	2,6	4,9	7,2	6,5
Dél-Dunántúl	3,6	5,2	7,2	6,4
Borsod-Abaúj- Zemplén	2,3	3,8	6,0	5,1
Heves	3,3	4,8	6,8	6,1
Nógrád	3,7	3,7	6,6	6,1
Észak- Magyarország	3,1	4,1	6,3	5,5
Hajdú-Bihar	2,5	3,9	5,7	5,1
Jász-Nagykun- Szolnok	3,2	4,2	4,9	4,3
Szabolcs- Szatmár-Bereg	2,3	3,2	4,9	4,0
Észak-Alföld	2,6	3,7	5,2	4,5
Bács-Kiskun	3,0	4,0	5,4	4,6
Békés	3,0	4,4	6,2	5,9
Csongrád	2,7	4,4	6,3	5,7
Dél-Alföld	2,8	4,2	5,9	5,3
Összesen	3,4	4,8	6,6	6,5

Forrás: Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1993, 1999, 2009, 2013
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat_eves/i_qpk007a.html

Az 1000 lakosra jutó szervezetszám 1993-óta 3,4-ről 6,5-re emelkedett, amelyet a lakosságszám csökkenése is segített. Már évek óta Budapest emelkedik ki az ezer lakosra jutó nonprofit szervezetek száma alapján. Jelentős számú nonprofit szervezettel rendelkezik Veszprém, Zala és Somogy megye is, ahol a szervezetek relatív előfordulása átlagon felüli. A régiókat nézve a Dél-Dunántúl áll az első, az Észak-Alföld az utolsó helyen.

Sokkal árnyaltabb képet kapunk a nonprofit szervezetek sűrűségéről, ha a települések szintjén vizsgálódunk. Az ország ekkor is kettészakad, de már nem annyira egyértelműek a regionális különbségek. A Dunántúl nonprofit szektora színes, változatos képet mutat, kulturális, történelmi, közösségi hagyományainak és egyes esetekben gazdasági fejlettségének köszönhetően. Somogy, Baranya, Veszprém és Vas megye déli része jellemezhető magas mutatókkal, az átlagot jóval meghaladó közösségi élettel. Somogyban Kaposvár és vonzáskörzete, Veszprémben a bakonyi és balatonparti települések, Vasban Óriszentpéter és falvai, Baranyában a pécsi kistérség északnyugati települései és Sellye környéke rendelkezik számottevő szervezetszámmal a népességhez viszonyítva. A Dél-Dunántúlon egyértelműen látható az aprófalvas településhálózat következménye, valamint a Balaton társadalmi életet élénkítő hatása. Jól látható, hogy a települések, térségek szervezeteinek aktivitása, sikeressége nem elsősorban a gazdasági, hanem ennél finomabb mutatókkal magyarázható, mint a kulturális sajátosságok, társadalmi tőke, bizalom, kisebbségek megléte és történelmi hagyományok. Erre hívja fel a figyelmet Kákai László (2015:633) által végzett kutatások is, hiszen nem sikerült meggyőzően bizonyítani a gazdasági potenciál és civil szervezetek közötti kapcsolatot⁵. Kákai rámutatnak bizonytalan „puha” mutatókra, amelyek nehezen megragadhatók, mint kulturális tényezők, hagyományok, különböző gazdasági mutatók kombinációja.

Gazdasági háttér

A nonprofit szervezetek 91 százalékának volt bevétele 2014-ben, melynek területi eloszlása esetében csökkent a főváros koncentrációja, de még ennek ellenére is változatlanul magas a budapesti szervezetek részesedése. A hagyományos szerepköröket ellátó szervezetek (szabadidő, hobbi, kultúra) bevétele változatlanul alacsony, javult viszont a gazdaság, a környezet, a település-fejlesztéssel foglalkozó társadalmi szerveződések pénzügyi helyzete. A gazdasági válság hatására átalakulóban van a szektor bevételi szerkezete, folyamatosan csökken az államtól származó források mértéke (29%), ezzel párhuzamosan nőtt a saját (alaptevékenységi, vállalkozási) bevételek aránya (55%). A szektor összes bevételének megoszlása alapján még mindig a főváros dominanciája figyelhető meg. A bevételek több mint fele (56%) itt realizálódik. A budapesti koncentráció oka, hogy bizonyos tevékenységi területek, melyeket a nagy bevétellel rendelkező ernyőszervezetek látnak el és koordinálnak, mint a szakmai, a gazdasági érdekvédelem, a többcélú adományozás, a gazdaság- és településfejlesztés, a kormányzati központhoz, így a fővároshoz kötődnek. (KSH 2015)

⁵ Ezzel szemben Rechnitzer János 1996-os kutatásában (1998:548-549) kísérletet tett arra, hogy kapcsolatot találjon a nonprofit szektor területi elhelyezkedése, aktivitására milyen hatással vannak bizonyos gazdasági mutatók. Ezek alapján a következő térségcsoportokat hozta létre:

- Budapest, mint első csoport, ahol minden változó esetében a fővárosi koncentráció mutatkozik meg nem hasonlítható a többi csoporthoz.
- Második csoport Győr-Moson-Sopron megye és Vas megye, ahol a magas adományozási hajlandóság a magas területi gazdasági potenciállal találkozhat.
- Harmadik a Közép-Dunántúl- átmeneti térség, magas nonprofit aktivitás és mérsékelt gazdasági potenciál, amely alacsonyabb adományozási hajlandósággal jár.
- Negyedik csoport a Duna menti megyék és Csongrád megye, ahol csak a gazdasági potenciál erősebb valamivel a következő csoportnál.
- Ötödik csoport a tiszántúli és az észak-magyarországi megyék, ahol alacsony a nonprofit aktivitás és gyenge a gazdasági potenciál.

A harmadik szektor szervezeteinek jelentős része alapítvány és egyesület, amelyek gazdaságilag gyengék. Ha megnézzük a különböző nagy bevétellel rendelkező szervezetek településtípus szerinti megoszlását, azt az eredményt kapjuk, hogy ezek a fővárosban és ugyanennyi a megyeszékhelyen található. A statisztikai adatok arra világítanak rá, hogy a civilek gazdasági bázisát jelentő szervezetek a fővárosban és a megyeszékhelyen segítik a szféra gyarapodását. A kis települések viszont a szektor összbevételének töredékét kapják, és ezzel megpecsételődik a sorsuk. A vidék az összes bevételi forráslehetőségben alul marad a fővároshoz képest. Azonban ezek az egyenlőtlenségek túlságosan nagyok ahhoz, hogy egyedüli oka a településeken működő eltérő tevékenységi szerkezet legyen. A bevételváltozás települési különbségeket vizsgálva némi javulást figyelhetünk meg, az egyenlőtlenségek valamelyest mérséklődtek. A budapesti szervezetek bevétel részesedése csökkent a leggyengébb jövedelmi pozícióval rendelkező községek bevétel növekedése átlag feletti volt, de leginkább a városok, megyeszékhelyek helyzete javult több százalékponttal.

Közösségi kezdeményezések-munkahelyteremtés/megtartás

A civil szervezetek foglalkoztatásban betöltött szerepe ugyan csekély, de nem elhanyagolható, 2012-ben az összes foglalkoztatott 4%-a tevékenykedett ebben a szektorban. Jelenleg azonban szerepük a foglalkoztatás terén csökken és általánosan elmondható, hogy a klasszikus civil alapítványok, egyesületek napjainkban kevésbé tudnak hozzájárulni a munkahelyteremtéshez. Az általuk foglalkoztatott munkaerőre jellemző a rugalmas alkalmazási formák, a női munkaerő, tartósan beteg, fogyatékossgal élők alkalmazása. A munkavállalók fele a 40-59 éves korosztályból kerül ki, de magas a nyugdíjas korosztály jelenléte is. (KSH 2014)

A munkanélküliség kezelésében és a foglalkoztatási helyzet javításában, ezek a szervezetek a piaci réseket igyekeznek betölteni, a munkaerőpiac perifériájára szorult, a munkaerőpiacra belépni nem képes, sok esetben megváltozott képességű emberek számára nyújtanak lehetőséget.

Ezek a szervezetek azonban ennél sokkal több lehetőséget rejtenek magukban, sok tekintetben képesek lennének a foglalkoztatási helyzet javításában részt venni:

- tartósan munkanélküliek differenciált foglalkoztatása,
- tranzitfoglalkoztatáson keresztül biztosíthatják a reintegrációt a munka világába,
- a munkaügyi központok látókörén kívül eső személyek visszavezetésében lehet szerepük,
- új típusú munkakapcsolatokat valósítanak meg, melyek alapja, a bizalom, szolidaritás, emberség, partnerség,
- új típusú foglalkozási modellek meghonosítása, részmunkaidős, távmunka, alkalmi, önkéntes munkavállalás,
- új szinteket képesek bevinni a diszkrimináció elleni küzdelembe,
- atipikus foglalkoztatás,
- a munkaerőpiacon kiemelt csoportokat mozgósítanak, halmozottan hátrányos helyzetűek, megváltozott munkaképességűek, romák, fiatal munkanélküliek stb. (Hidvégi, 2003).

Külföldi példákon jól látható, hogy a foglalkoztatási célú kezdeményezések élen járnak az új típusú foglalkozási modellek meghonosításában. A legegyszerűbb ilyen

atipikus foglalkoztatási mód a részmunkaidő, amely lehetőséget teremt több személy foglalkoztatására, családi, gyermeknevelési tevékenységek eredményesebb összehangolására, rugalmas, toleráns munkavégzésre. Ilyen a tranzitfoglalkoztatás, amely átmenetet képez a társadalom periferiájára szorult emberek foglalkoztatása és a munkaerőpiac között, ahol meghatározott szerepet kapnak a terápiás eszközök, a bizalom, a szolidaritás a másik ember felé. Hasonlóan biztatók a távmunka, az alkalmi munkavállalás és az önkéntes munka terén elért eredményeik.

Összefoglalás

A nonprofit szervezetek az elmúlt évtizedekben jelentős változáson mentek keresztül, mind számukat, tevékenységüket, társadalmi szerepvállalásukat, gazdasági helyzetüket tekintve. A szektor szervezeteiben hatalmas társadalmi potenciál van, amely az állandóan változó gazdasági és politikai helyzet miatt még mindig csak lehetőségként van jelen. Az elmúlt évek legitimálták a szervezet létét hazánkban, számos sikeres példa révén, ugyanakkor a jól szervezett és erős civil társadalom és a minőségi fejlődés még várat magára.

Irodalomjegyzék

- Bartal A. M. (2005). *Nonprofit elméletek, modellek, trendek*. Budapest: Századvég.
- Hidvégi P. (2003). *A civil szervezetek szerepe a foglalkoztatási szint emelésében*. Pécs: BMMK.
- Kákai L. (2009). Civil szervezetek regionális összefüggései. *Civil Szemle*, 6 (1-2), 130-145.
- Kákai L. (2015). Nonprofit szervezetek területi és gazdasági súlya a gazdasági válság után. *Területi statisztika*, 55 (6), 614-635.
- Kovács I. (2005). *A civil szervezetek és a területfejlesztési politika*. Budapest: MTA Politikai Tudományok Intézete.
- KSH (2006). *Nonprofit szervezetek Magyarországon*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- KSH (2007). *Nonprofit szervezetek Magyarországon*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- KSH (2009). *Nonprofit szervezetek Magyarországon*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- KSH, A nonprofit szektor legfontosabb jellemzői, 2014. *Statisztikai Tükör* 2014/142
- KSH, A nonprofit szektor legfontosabb jellemzői, 2014. *Statisztikai Tükör* 2015/98
- Kuti É. (1991). A nonprofit elméletek tanulságai és a nonprofit gyakorlat lehetőségei Magyarországon. *Közgazdasági Szemle*, (1), 18-30.
- Kuti Éva (1998). *Hívjuk talán nonprofitnak...* Budapest: Nonprofit Kutatócsoport.
- Pálné Kovács I. (1999). *Regionális politika és közigazgatás*. Budapest-Pécs: Dialóg-Campus.

Internetes források

- KSH. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat_eves/i_qpg003.html
- KSH. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat_eves/i_qpg005a.html
- KSH. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat_eves/i_qpk007a.html